

מהי מקלפת?

'מקלפת' היא ערכת קלפים פדגוגיים מבית היוצר של **עמותת קדמה לשוויון בחינוך ובחברה**. זהו כלי עבודה פדגוגי שנועד לשמש את/כן, המורות והמורים, לניתוח ביקורתי של סיפור, טקסט, נושא לימודי או כל תוכן אחר. ה'מקלפת' כשמה כן היא - מקלפת את השכבות הגלויות ואת הקליפות החיצוניות של התוכן הנלמד כדי להעמיק ולהבין את המורכבות של הטקסט, על מסריו הגלויים והסמויים. הערכה כוללת (מס') קלפים המציגים שאלות שנועדו לספק נקודת מוצא לדיאלוג ולניתוח ביקורתי של הטקסט. מטרת השאלות היא לעודד למידה והיכרות עם דמויות וקבוצות מגוונות, ועם פרספקטיבות שונות. לסייע לתלמידות/ים להבין נושאים חברתיים

כמו הטיה ואפליה, יחסי כוח, וסטריאוטיפים המופיעים בתוכן, ולעורר מודעות להקשרים הרחבים: החברתיים-פוליטיים-כלכליים של הטקסט. בעזרת כלי זה נוכל לבדוק - עד כמה אנו מעודדות/ים: סובלנות כלפי המגוון (התרבותי, חברתי, עדתי, מגדרי, לאומי) הקיים בחברה, התנגדות לחוסר סובלנות ולאפליה, כבוד לפלורליזם דתי/עדתי/לאומי, נכונות לבחון מחדש את ההנחות שלנו עצמנו, נכונות לחצות גבולות, ללמוד מנקודות מבט שונות, לשקול ברצינות השקפות עולם חלופיות, לחבר את מה שקורה "מחוץ לביה"ס" למקצועות הלימוד, ולעודד מעורבות ואחריות חברתית.

השאלות של 'מקלפת'

השאלות מחולקת לארבע קבוצות / קטגוריות של שאלות, לכל קבוצה צבע משלה:

- א. מה מספרים לי** - קבוצת שאלות זו חוקרת את הסיפור הגלוי. זו השכבה החיצונית של הסיפור, שכדאי לעסוק בה לפני שניגשים לחשוף את השכבות הבאות, הנסתרות יותר. לדוגמה: מה מסופר על הדמויות שבשוליים: מה הן עושות? מרגישות? חושבות? מהי תפיסת עולמן?
- ב. מה לא מספרים לי** - קבוצת שאלות זו בוחנת לעומק את הסיפור שאינו מסופר ואולי אף מושק, האם ישנם נרטיבים אלטרנטיביים לנרטיב הגלוי, האם נעדרים ממנו קולות או האם גלומים בו אינטרסים נסתרים. לדוגמה: אילו דמויות נעדרות מהסיפור?
- ג. איך מספרים לי** - קבוצת שאלות זו מתבוננת על הדרכים השונות שבהן מעוצב הסיפור, ההנחה היא כי מעבר לתוכן, גם דרכי העיצוב מעבירות מסרים גלויים וסמויים: השפה, האירוסים, הכותרות, החזרות, התכונות, נקודות המבט, אפיון קולן של הדמויות השונות ושל דמות המספרת. לדוגמה: מה חשוב ומה חשוב יותר: כמה פעמים מאוזכרות הדמויות המרכזיות בהשוואה לאלו שבשוליים? מה סדר הצגת הדמויות? כמה מקום מוקדש להן בסיפור?
- ד. איפה אנחנו בסיפור?** - קבוצת שאלות זו מחפשת את החיבורים של הסיפור לזהויות של המורה ושל התלמידות/ים ולחיהם, במטרה לאפשר לגיטימציה לקריאות שונות של התוכן על ידי הנמענים - אנחנו לדוגמה: איך אני כאישה מזרחית קוראת את הסיפור?

כמה הערות על השאלות

- לא כל שאלה תתאים לכל תוכן, לכן כדאי לבחור מראש את הקלפים המתאימים לתוכן הנלמד ולמאפייני התלמידות/ים.
- אין תשובה אחת נכונה לשום שאלה, ישנן רק תשובות מתוך אינסוף של תשובות אפשריות.

ועל הניסוח

- בחרנו להשתמש לעיתים בלשון נקבה ולעיתים בלשון זכר, כוונתנו כמובן היא לשני המינים.
- המילה 'דמויות' מתייחסת בהקשרים שונים גם לפרטים (הא/נשים בסיפור) ולעיתים גם לקבוצות או לעמים בתוך הסיפור או מחוץ לו, למשל בשאלה: אילו דמויות נעדרות מהסיפור? הכוונה היא לקבוצות בחברה שאין להן ייצוג בסיפור.
- הצירוף 'אלמנטים ויזואליים' נבחר לתאר בקצרה את כל מה שאינו מילולי בסיפור, כמו: איורים, תמונות, מפות, גרפים, טבלאות, דגשים, צבעים ועוד.

איך עובדים עם 'מקלפת'?

העבודה עם 'מקלפת' היא עניין שבשגרה, היא איננה אירוע מיוחד. הכוונה היא שמורות ותלמידות/ים יתרגלו לחשוב באופן ביקורתי, ולשאול את השאלות הביקורתיות בכל מפגש עם תוכן חדש. השימוש ב'מקלפת' יכול להיעשות ביחד: בזוגות או בקבוצות קטנות. כדאי לבחור מעט קלפים בכל התנסות, כדי לא להכביד על התלמידות/ים. מומלץ גם לפתוח במספר שאלות מן הקטגוריה

הראשונה ("מה מספרים ליי") כדי להכיר את התוכן הגלוי לפני שעוברים לעיסוק בתכנים הסמויים יותר. העבודה עם 'מקלפת' היא תהליך מתמשך. היא עלולה להיות קשה בהתחלה, אך ככל שתעבדו איתה היא תהפוך לדרך חשיבה "מפרבלמת", שהופכת את התוכן ומסובבת אותו לכל הכיוונים כדי להעמיק ולהבין את המורכבויות שלו.

למה ואיך להשתמש?

אפשר להשתמש ב'מקלפת' בלימוד של כל תחום דעת: לניתוח של יצירות ספרותיות כמו שירי ביאליק או טקסטים מספרי היסטוריה כמו אלו המספרים על העליות לארץ, ואפשר גם להשתמש ב'מקלפת' בקריאה של כתבה מהעיתון, בצפייה בסרט, בניחוח מפה גאוגרפית או בהבנה של יצירת אמנות.

ולסיום, אנו מציעות פעילות לדוגמה עם סיפור סינדרלה, פעילות זו יכולה לשמש להיכרות ידידותית עם הקלפים וכהדגמה כיצד ניתן לעבוד עם 'מקלפת' עם כל תוכן אחר. בחרנו בסינדרלה משום שמדובר באגדה קלאסית שכולנו מכירות/ים, שיש בה רבדים רבים.

'מקלפת' את סיפור סינדרלה

המורה תאמר: "ננתח את סיפור סינדרלה, שכולנו מכירות/ים, בעזרת השאלות של 'מקלפת', שיעזרו לנו לגלות עוד מידע שטמון בסיפור". התלמידות/ים יספרו ביחד את סיפור סינדרלה מזיכרונם. המורה תבחר שני קלפים מתוך הקטגוריה של 'מה מספרים לי', תקרא את השאלות שבהם, והתלמידות/ים יענו ביחד על השאלות, זאת במטרה להתחיל בקילוף השכבות הגלויות יותר של הסיפור, לפני המעבר למסרים הסמויים יותר. לאחר מכן כל זוג תלמידות/ים

יקבל קלף אחד מתוך מספר קלפים שהמורה בחרה מראש. הזוגות יקבלו זמן לחשיבה או לכתובה על השאלה שקיבלו. בשלב הבא כל זוג יציג בתורו את השאלה שקיבל, ואת התשובה שלו לשאלה, וכל יתר התלמידות/ים ימשיכו וידונו בשאלה וירחיבו ביחד את התשובה לה. אחרי שכל הזוגות ישתפו, המורה תערוך דיון כיתתי סביב השאלות:

- אילו דברים חדשים למדתן/ם על סינדרלה?
- מה אתן/ם מרגישות/ים עכשיו כלפי הסיפור? האם משהו השתנה? האם תספרו אותו לילדיכן/ם בעתיד?
- לסיום יתבקשו התלמידות/ים לכתוב את סיפור סינדרלה בגרסה האישית שלהן/ם: כפי שהיו רוצות/ים שיוספר.

- ◀ דוגמה לתשובות אפשריות שניתנו – ניתן יהיה למצוא בקרוב באתר קדמה החדש... תעקבו אחרינו.
- ◀ יש לכן/ם עוד שאלות שתרצו להוסיף ל'מקלפת' שילחו לנו למייל או שתפו בפייסבוק של קדמה.

בהצלחה ובהנאה! ☺
צוות עמותת 'קדמה'